

v Radovljici slovenski liberalni učitelji na občnem zboru jugoslovanske zveze sprejeli brezversko šolo v svoj program. Zbrani zborovalci odločno zahtevajo, da se naj otroci krščanskih staršev tudi vzgajajo in poučujejo v krščanskem duhu. Vsi krajni šolski sveti se pozivljajo, da nasprotujejo nastavljanju učiteljev, ki so člani liberalne zveze in zahtevajo le nameščenje krščanskih učiteljev.

Resolucija! Kaplja v morje!

Zadnji govornik je bil znan hujskač Lampe iz Ljubljane. Možu so obležali v želodcu naši gosti iz prosvetlene Češke. Zato nas je primerjal z anarhisti, zakaj vabljeni smo bili — torej logiško sklepano — na shod „Svobodne Misli“, ki so se ga udeležili anarhisti, ki vladarje more, ki so zapleteni v atentat na španskega kralja in kraljico. Grozovito!

Svojim pobratimom na daljnem severu, bratom Čehom; svojim pobratimom v svobodni kraljevini Srbiji in svojim pobratimom v sosednji Hrvaški pa kličemo:

Raznesite vest po svojih pokrajinah, da nas je slovenski klerikalizem nagnal z bikovo žilo, nas nazval anarhistom, ker smo dali priliko na svojem sijajnem zboru v Radovljici govoriti bratom Čehom o tem, kar jim polni srce, in ker smo nastopili jasno in javno za svoj program, ki sloni na zdravih človeških nazorih!

Slednjič svetujemo piscu v zagrebški „Krščanski školi“, ki se je izpodtaknil ob stvarno poročilo našega pobratima Davorina Trstenjaka v „Napredku“ o našem zboru v Radovljici, da naj trezno in nepristransko prouči shod „Katoliškega političnega društva“ v Radovljici, ki se je vršil dne 13. oktobra t. l., pod parolo „Z bikovo žilo po njih!“ (po slovenskih učiteljih) — potem dobi drugačne pojme o idiličnem življenju slovenskega učiteljstva, ki ga živimo v naši krasni slovenski deželi!

Slovensko srednješolsko vprašanje na Štajerskem.

„Domovina“ poudarja v eni zadnjih števil, da ni kulturnega vprašanja, ki bi se ga bili Slovenci že od nekdaj sem s tako vnemo oprijeli mimo vseučiliškega vprašanja. Bilo je za nas

Prvi slovenski dekliški licej.

Ob Bleiweisovi cesti v Ljubljani so dogradili krasno novo poslopje. Ta palača, opremljena z vsemi napravami moderne šole, je namenjena višji izobrazbi slovenskega ženstva, ker so v nji prostori mestnega dekliškega liceja, ki so ga otvorili 4. oktobra t. l. Z razpisom c. kr. ministrstva za bogočastje in nauk z dne 13. aprila 1906., števil. 1029, je bil odobren novi statut te šole.

Zdaj se morejo slovenske matere odločiti glede nadaljnje izobrazbe svojih hčera. Že doslej je zahajalo na trirazredno mestno višjo dekliško šolo mnogo gojenk z dežele; gotovo pa je, da bo poslej obisk zunanjih gojenk še mnogoštevilnejši, ker smo dobili z novo to šolo prvi slovenski šestrazredni licej z raznimi praktičnimi tečajji. S tem odpade po krvi in jeziku slovenskim materam in očetom vsak izgovor, da Slovenci nimamo za svoje hčere višjega izobraževalnega zavoda. Od sedaj nadalje ne bo treba več slovenskim deklicam zahajati v ponemčevalni Huth-Hanssov institut, pa tudi ne v razne višje „Sacre-Coeure“ in druge zavode, kjer so se vse ve-

aktualno ter je aktualno še danes, a še bolj pereče je za nas srednješolsko vprašanje, osobito točka: r e a l k e. Številni shodi, na katerih se je pozivljalo vlado, naj nam da šol, članki raznih listov so pokazali, da je začel slovenski narod spoznavati, da mu treba srednjih šol. In uspehi tega dela?

Pokaže nam jih bližnja bodočnost. Gotovo je, da bo točka: slovenske šole spravila ves parlament pokonci, a gotovo je tudi, da bo od teh pridobitev za desetletja odvisno število slovenskih državnih šol po Slovenskem. Zato pa mora biti slednji naših zastopnikov v parlamentu natančno informiran o potrebnem številu slovenskih srednjih šol.

Koliko srednjih šol je treba štajerskim Slovincem? Koliko real, koliko gimnazij? O tem naj govore nastopne vrstice.

Nejasno, različno je mnenje, ki vlada o tej točki; prepohlevne so zahteve, ki jih stavijo nekateri, misleč, da je boljše nekaj kot nič. Ne preveč, pa tudi ne premalo — to bodi naša vodilna misel. Treba nam šol ne v razmerju s slovenskoštajerskimi Nemci, tudi ne po visokosti davka, ne, nam treba šol toliko, da moremo z naraščanjem docela kriti svoje potrebe. Vzgojiti si moramo za uradniška mesta po slovenskem Štajerskem dovolj moči. To je danes še nemogoče, ker nam primanjkuje potrebnih šol. Večina uradniških mest po Slovenskem Štajerskem je danes zasedena po Nemcih, ki so pri vladajočih razmerah izdatni pionirji prodirajočemu nemštvu. Koliko občinskih zastopov bi izdihnilo svojo vsenemško dušo, ko bi bili mi tako srečni ter sploh mogli postaviti na uradniška mesta svojega človeka. Res je sicer, da je precej slovenskih uradnikov nastavljenih v nemškem delu naše dežele, toda s temi bi še zdavna ne mogli pokriti svojih potreb. Naša naloga je, stremiti za tem, da se to čim prej spremeni.

Koliko šol potrebujemo? Statistika uradniških mest po slovenskem Štajerskem nam pove dovolj jasno, koliko in kakšnih šol nam je treba. Tako nam treba na leto povprečno naraščaja okolo 15 pravnikov, 6 medicincev, 5 profesorjev, 10 bogoslovencev, 6 za razne druge višje strokovne šole. Če še vpoštevamo, da stopi nekaj gimnazijcev tudi kar po maturi v službo ter cenimo število teh na 8, pridemo do zaključka, da nam treba na leto na gimnazijah okolo 50 abiturijentov. Da se pa doseže to število, je treba na slovenskem Štajerskem 2 višji gimnaziji in še posebej 2 nižji.

činoma le ponemškutarile in kjer so se navzele samo nečimurnega spakovanja, potratnosti v oblekah ter so se naučile prezirati svoj narod in svoj jezik.

Poslej imamo slovenski moderni licej, in sramota za vsakogar, ki bi še nadalje podpiral sovražne tujce s svojim denarjem in svojo krvjo!

Kakor znano, je mestni dekliški licej ustanovljen od mestne občine ljubljanske kot višja dekliška šola ter ima namen, podajati deklicam s posebnim ozirom na nove jezike in njih slovstva ženskemu značaju primerno občo omiko, in sicer višjo, nego jo morejo podati ljudske in meščanske šole; pripravljati jih hoče s tem tudi za poznejšo stanovsko izobrazbo.

Učni jezik je slovenski. V kolikor se morebiti po potrebi sme rabiti tudi nemščina pri kakem učnem predmetu, to določi kuratorij za vsak slučaj in vsakokratno potrebo na predlog ravnateljstva ter si izprosi za to odobrenja c. kr. deželnega šolskega sveta. Mestni dekliški licej ima za sedaj šest razredov. Liceju pa se smejo z dovoljenjem c. kr. deželnega šolskega sveta pridružiti za posebno stanovsko izobrazbo tudi raznovrstni stro-

Železnice po slovenskoštajerskem ozemlju trebajo na leto naraščaja prilično 15 do 20 uradnikov, prav toliko jih treba na pošti, davkariji in v ostalih državnih uradih. Ker pa mislimo, da je za te službe sposobnejši realce od gimnazijca, nam treba predvsem realk, ki jih še danes nimamo. Če vpoštevamo, da bo treba sčasoma misliti tudi na Štajerskem na povzdigo industrije, zlasti na industrializacijo poljedelstva, in da nam bo zaradi tega treba več tehnikov, potem vsakoletno število 10 abiturientov ne bo preveliko. Torej 50 realčnih abiturientov bo zahtevala dopolnitev izpraznjenih mest. Kolikor kažejo izkušnje, treba 2 višjih in še posebej 2 nižjih realk, če se hoče producirati na leto 50 abiturientov. (Po dovršenem 4. razredu namreč vstopi mnogo realcev v kadetnice, trgovske, poljedelske in druge šole.)

Toliko srednjih šol nam je torej treba, če hočemo zadostiti najnujnejšim potrebam. Nadprodukcije učenega proletarijata, ki se ga boje nekateri slovenski krogi že danes, ko maturira leto za letom na slovenskem Štajerskem več nemških dijakov kot slovenskih, se nam ne bo bati, čeprav bomo imeli 4 višje in 4 nižje srednje šole. Pa če se to tudi kdaj pripeti, ne bo nam to v večjo škodo kakor pa delavski proletarijat. Učen proletarijat more tudi ugodno vplivati na narodov napredek, ker prisili konkurenca posameznika k boljšemu uporabljanju duševnih sil. Danes se izseljuje na tisoče Slovencev na tuje, kjer opravljajo dostikrat najtežavnejša dela, a boljši kruh v domovini jim odjeda privandranec, ki si je pridobil po šolah več splošnega in strokovnega znanja. V Ameriki, v Egiptu je mnogo našega ljudstva. A ko bi ti izseljenci ne bili težaki, ampak makar sami inženirji ali vsaj izurjeni obrtniki, bi bilo to za našo gospodarsko moč boljše.

Nočemo ničesar očitati štajerskim bivšim voditeljem, a tega ne more nihče utajiti: ko bi bili naši predniki le nekoliko pogledali k češki šolski matici, bi se bili naučili, kako se pride brez vsega hrupa, mirnim potom do srednjih šol. Imeli bi potem tudi mi nekaj, tako pa še danes nimamo ničesar.

Če nam država na slovenskem Štajerskem noče zagotoviti poprej slovenske realke, preden ne bo na mariborski realki dovolj slovenskih dijakov, torej najmanj 100 do 150, no, potem še lahko čakamo 10 ali 20 let in še dalje; zakaj pri današnjih razmerah je popolnoma izključeno, da bi bilo kdaj toliko dija-

kovni nadaljevalni tečajji; sme se pa izpopolniti navzdol s posebno pripravljalno ljudsko šolo.

Učni predmeti na mestnem dekliškem liceju so:

Obvezni predmeti: verouk, slovenščina, nemščina, francoščina oziroma laščina, zemljepis, zgodovina s posebnim ozirom na kulturno in umetnostno zgodovino, matematika, prirodopis, fizika, prostoročno risanje in geometriški nazorni nauk, vzgojslovje, lepopisje, ženska ročna dela od I. do III. razreda.

Pri vstopu imajo starši gojenk, oziroma njih zastopniki izjaviti, kateri izmed jezikov — francoščina ali laščina — bo za dotično gojenko obvezen predmet. Dotični jezik ostane za gojenko obvezen za vso učno dobo.

Neobvezni predmeti: petje, telovadba, ženska ročna dela za IV., V., VI. razred, gospodinjstvo za gojenke VI. razreda, stenografija za gojenke IV., V., VI. razreda.

Tu pogrešamo kakega slovanskega jezika in njegovega slovstva. Uvesti bi bilo natem slovenskem zavodu pouk v ruščini in srbohrvaščini vsaj kot neobvezna predmeta!

kov na tem zavodu. Kdor to trdi, ne pozna razmer, ki vladajo na zavodih, kamor pride le mimigrede slovenski učitelj.

Pisati o potrebi slovenskih realk je odveč. Nemci imajo na Štajerskem danes 5 realk, mi n o b e n e. Kaj to pomeni, ve presoditi vsakdo, ki ima le količkaj vpogleda v vedno naraščajočo industrializacijo tudi naših slovenskih dežel. V industriji in na morju je naša bodočnost!

Danes smo še poljedelski narod; a to se bo dokaj izpremenilo, čim se bo dalo življenja izvedljivim teorijam naših merodajnih politikov. Velike so te ideje, a za velike načrte treba treznega, premišljenega dela, zlasti treba ljudi, ki bodo kos svoji nalogi. Te si moramo vzgojiti, ker še današnji rod nima dovolj smisla niti potrebnih zmožnosti udeležiti te ideje.

Pa li začnemo s tem delom čez leta ali takoj — to ni nikakor vseeno. Čeprav nas stane to nekaj denarja, da dobimo čimprej štajerski Slovence za prvi čas eno realko, za tem moramo stremiti

Največja slovenska občina na Štajerskem so Trbovlje. Ko bi hotela občina poskrbeti zgradbo in potreben inventar, se država gotovo ne bi protivila prevzeti plačevanje profesorjev. Tako je storila letos občina Bruck in prišla do svojega zavoda. Sicer bi taka zgradba nekoliko otežila proračun občine, a pomisli se naj, da bo to le v procvit kraja samega. Sveta dolžnost trboveljske občine pa tudi je, omogočiti sinovom trboveljskih delavcev višjo izobrazbo in boljši kruh. Realka v Trbovljah bi ne doživela nikdar krize; že v občini sami se bo našlo več ko preveč ukaželjne mladine. Napredno demokratsko prebivalstvo v Trbovljah pa nam je porok, da zavod ne bo vzgajal sanjarjev, temveč trezen, zdrav in napreden zarod.

V kraje, kakor Brežice, Šoštanj, Ljutomer sodijo pač nižje realke, oziroma gimnazije — višje bi tam še životariti ne mogle. Višji realki sodita le v Maribor in Trbovlje, ki imata znatno industrijo.

Štajerski Slovenci smo si na jasnem, da nam treba takoj šol! A opravičena je bojazen, da dobimo le drobtinice. Če se hoče na tem polju kaj doseči, treba enotnega energičnega nastopa. Nekak dodatek onim površnim razpravam, ki so jih prinašali listi — naj bodo te vrstice: Ne čutimo se poklicane, diktirati slovenskemu narodu, oziroma njegovim zastopnikom, kakšnih šol naj zahtevajo. To nalogo prepuščamo tu edino kompetentnemu faktorju „Narodnemu svetu“.

Deklice, ki hočejo vstopiti v I. razred liceja, se morajo izkazati: da so že ali da bodo vsaj do konca tistega solarnega leta dopolnile 10. leto ter da imajo toliko znanja, kolikor se ga pridobi v prvih štirih šolskih letih.

Svoje znanje morajo dokazati s sprejemno izkušnjo po določilih, ki veljajo za srednješolske učence slovenskih vzporednic, iz veronauka, slovenskega jezika in računstva ter nemškega čitanja in pisanja.

Deklice, ki hočejo vstopiti v kak višji razred liceja, se morajo poleg zadostne starosti izkazati z javno veljavnim izprijemalom, da so z uspehom dovršile prejšnji letnik enako organizovanega zavoda, eventualno narediti sprejemno izkušnjo. Deklice, ki prestopijo iz kakega razreda meščanske šole v kak razred dekliškega liceja, pa se smejo oprostiti sprejemne izkušnje iz onih predmetov, ki se uče v istem obsegu na meščanskih šolah, ako so se jih naučile z uspehom.

Za sprejemno izkušnjo v kak višji razred je plačati takso 20 kron.

V koliko se smejo tudi izredne gojenke pripuščati k posameznim predmetom, to določa učiteljski zbor; vendar skupno

Želeli bi le, da to vprašanje temeljito prouči na podlagi natančnih statističnih podatkov in določi potrebno število slov. šol. Pri tem delu pa pride tudi do spoznanja, da trebamo štajerski Slovenci nujno državne obrtne šole in da je že čas, da dobimo Slovenci trgovsko in poljedelsko srednjo šolo.

Ko bi na enak način Slovenci ostalih dežel določili svoje šolske potrebe, bi se zadeva slovenskih srednjih šol v državnem zboru skupno rešila.

Slovenci pa bi s tem pokazali, da stavijo svoje kulturne potrebe nad strankarske interese, pokazali, da se smatrajo za narod poslanci, ki zastopajo ves slovenski narod in ne le posameznih volilnih okrajev.

Toda to poslednje je pretežavno, ker so klerikalni poslanci največji separatisti in najrajši podirajo to, kar grade drugi z naporom in uspehom. Pokazal je to tudi dr. Korošec, ki je izstopil iz „Narodnega sveta“ in ki je v družbi z dr. Šusteršičem največ kriv, da niso vsi slovenski poslanci v državnem zboru združeni v enem klubu. Zaradi posameznikov trpi skupnost, in zato je težko govoriti o ugodni rešitvi štajerskega slovenskega srednješolskega vprašanja.

Duh časa.

III.

Znano je, da je ogromna večina učiteljstva napredna. Zato nas klerikalizem pri ljudstvu črni in nam jemlje dobro ime. Ker se je pa upalo učiteljstvo že večkrat obsojati taktiko bojevanja obeh strank, smo se zamerili obema. Ker se pa zavedamo važnosti svojega stanu, ker smo učitelji po svoji izborni organizaciji, po lastnem delu in po uspehih organizacije ter po službenem delovanju na šolskem polju važen faktor in ker si prisvajamo zaradi svojega poklica ime narodnih odgojevalcev, ki smo delavni vsak po svojih močeh na polju narodne prosvete in tudi v politiki, ne smemo gledati na zamero, marveč hoditi moramo tudi v bodoče po poti lastnega prepričanja. Odgojevalec ne sme gledati, če se gojencu zameri ali ne. Njegova sveta dolžnost je, odkrito in z dobrim namenom povedati gojencu resnico v obraz, se posluževati pri tem vseh mogočih pripomočkov, ga privedi na pravo pot, ruvati s koreniko vred vse napake iz njegovega srca ter ga napraviti značajnega in usposobljenega člana človeške družbe. Kdor bi zanemarjal to, ne bi bil pravi odgoje-

število gojenk zaraditega ne sme presegati dopustnega najvišjega števila v razredu.

Število gojenk v enem razredu praviloma ne sme presegati 40. Kadar bi jih bilo več, je odpreti vzporednico. Vsaka gojenka plača pri vpisovanju začetkom šolskega leta 4 krone prispevka za učila; pri novem vstopu pa vrhutega še 4 krone sprejemnine. Vsaka gojenka plačuje primerno učnino, ki jo določi na predlog kuratorija mestni občinski svet*). V slučajih darovitosti in ubožnosti, ki so vredni posebnega uvaževanja, sme kuratorij posamezne gojenke oprostiti učnine. Za prvi tečaj prvega letnika ni nobenega oproščenja. Za oproščenje od učnine veljajo vobče pogoji kakršne zahteva naučna uprava od srednješolskih učencev.

Verske dolžnosti gojenk so, kolikor dopuščajo krajevne razmere, iste kakor na zavodih z značajem srednjih šol.

Gojenke prejmejo kakor na državnih srednjih šolah koncem vsakega polletja šolska izpričevala.

Na podlagi splošnih uspehov gojenke med šolskim letom sklene učiteljski zbor, se li pomakne v višji razred. Ako se ne

*) Glede učnine veljajo določbe za srednje šole.

valec. Ako vzamemo celoto naroda za gojenca in skupno učiteljstvo za odgojevalca, moramo postopati taktno, previdno, neustrašeno in odločno, da si s tem pridobimo ugled in spoštovanje, kar je glavni pogoj dobre odgoje. Po tej poti smo hodili doslej in tako bomo hodili in delovali tudi v bodočnosti.

Ubijanje neljubih oseb v politiki ni pedagoško, marveč razdirajoče sredstvo s slabimi posledicami. Zaradi večjih ali manjših prestopkov je naše časnikarstvo odbilo od sebe ali celo morališko ubilo že mnogo talentov in tudi več zaslužnih in delavnih mož, ki so potem prestopili v nasprotni tabor in bili naši zagrizeni nasprotniki. Ubitih Dežmanov in Schweglov je več med našim narodom. V tem primeru je pravi mojster „Slovenec“. Kot vampir zasaja svoje katoliške, blagoslovljene kremlje v dotične osebe. Huj, to je katoliško in odgojevalno, da se Bogu usmili! Ali bi se ne dalo radikalno polemizirati brez pobijanja oseb? Samo dobre volje bi treba, po bi šlo. Ali te ni. Naše časnikarstvo sme storiti vse brez greha in kritike. Vsaka opravičena kritika se lepo pregleda, zamolči ter se piše, dela in demoralizuje po stari navadi naprej: vse je katoliško, lepo in dobro, čeprav je smrad iz pekla.

Nekaj takih cvetic z vrta našega klerikalizma hočemo navesti deloma v obrambo, deloma v dokaz pristnega klerikalnega katoličanstva. Znano je, da je naš klerikalizem pred volitvami objavil v „Domoljubu“ sramotilen članek z namenom, da bi učiteljstvu škodoval med volitvami na ugledu. Mi smo pobijali to podlost in druge smradljive napade na učiteljstvo pod imenom „Krivoverski klerikalizem — učiteljstvo te kliče pred sodbo ljudstva!“ Mi smo že ponatisnili v „Učit. Tov.“, kar je „Slovenec“ pisal v 84. številki. Imenoval je pisca tistih člankov „neko neizobraženo sirovino“. S tem se je naš klerikalizem samega sebe naslikal, ker je naš člankar z dokazi ovrgel vse napade, ki so bili do skrajnosti sirovi, lažnivi in škodoželjni. Videl je v zrealu svojo natančno sliko, zavil hinavsko svoje oči k nebu in vrgel svoje smrdljivo blato kakor navadno na učiteljstvo. Naš poziv pa, da naj počaka konec razprave ter naj da potem stvarnega odgovora, je ostal brezuspešen. Mi smo z dejstvi dokazali že mnogokrat, da je polemika našega klerikalizma na napačni in krivoverski poti, a vse to je modro pogoltnil, ne da odgovora, ker ga dati ne more; resnica je le ena in to smo mi pribili z dejstvi ter klerikalizmu zaprli sapo, čeprav je navadno jako gostobeseden.

more jasno razsoditi o sposobnosti gojenke za višji razred, naj se vrši premestna izkušnja vpričo ravnatelja. Isti razred se sme ponavljati samo enkrat. Pri klasifikaciji se rabijo isti redi kakor na srednjih šolah; takisto se določa tudi splošni red v napredku. V pridobitev gotovih pravic se uvedejo fakultativne zrelostne izkušnje.

V vseh vzgojnih in učnih vprašanjih je ravnatelju na strani po njegovem predlogu določena učiteljica (nadzorovalna dama) s svojim svetom. Pravi učitelji (prave učiteljice) imajo naslov licejski učitelji (licejske učiteljice). Med učiteljskim osebjem bodi vedno tudi neko število učiteljic.

Učne knjige in učila se izbirajo izmed onih, ki jih je potrdilo ministrstvo za srednje šole ali učiteljska in deklishe liceje. Vsi srednješolski predpisi o učilih, zbirkah in knjižnicah, sploh o vnanji in notranji upravi, o obiskovanju prostih predmetov, o porabi taks, ki se plačujejo za preizkušnje itd., veljajo mutatis mutandis tudi za deklishe licej. Zlasti se ravna pričetek in sklep šolskega leta, počitnice in šole prosti dnevi po državnih srednjih šolah kranjskih. Vendar naj se — v kolikor mogoče — poučujejo obvezni predmeti dopoldne. Sploh naj se ravna tudi